

OPINTO-OHJAUS
Partaharjun Opistossa

Minna Partonen

Kehittämishankeraportti
Helmikuu 2008

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Partonen, Minna	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 33	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____saakka	

Työn nimi
Opinto-ohjaus Partaharjun Opistossa

Koulutusohjelma
Ammatillinen opettajakorkeakoulu, opinto-ohjaajakoulutus

Työn ohjaaja(t)
Kero, Pirjo

Toimeksiantaja(t)

Tiivistelmä

Työn tavoite oli käynnistää opinto-ohjausjärjestelmän kehittämistyö Partaharjun Opistossa, joka on noin 50 opiskelijan kansanopisto lähellä Pieksämäkeä. Opistossa annetaan nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkintoon tähtäävää toisen asteen ammatillista koulutusta. Opistossa on rehtorin lisäksi viisi päätoimista opettajaa, ja se on luonteeltaan sisäoppilaitos.

Opinto-ohjausjärjestelmätöön aloittamiseksi työssä tehtiin kysely opiston ohjausväelle ja kysyttiin ryhmätöön avulla opiskelijoilta opiston nykyisestä ohjauksesta ja sen toimivuudesta. Työhön sisällytettiin myös jatkokyöskentelyn ensimmäinen vaihe, jossa koko opiston henkilökunta pohti koulutustilaisuuden yhteydessä opiston ohjausjärjestelmän kehittämistä tulevaisuudessa. Työskentely onnistui työn tekijän mielestä hyvin. Kaikki työhön osallistuneet antoivat mielellään oman panoksensa työhön ja vastasivat kysymyksiin rehellisesti ja pohdiskellen. Keskustelut aiheesta olivat antoisia ja ohjausjärjestelmän kehittämistyötä eteenpäin vieviä.

Opiston ohjausväen tekemän kyselyn vastauksista voitiin päätellä, että ohjausväelle ei ole aivan selvää, kuka opistossa vastaa mistäkin ohjaustehtävästä. Ohjauksen toiminnoissa todettiin vastauksissa olevan päällekkäisyyttä, mikä vie ohjausresurssia. Niinpä ohjauksen toteutuksesta tulisi keskustelun avulla päästä yksimielisyyteen. Kaivattiin yhteistä keskustelua ryhmäohjaajan tehtävistä ja jonkinlaista ryhmäohjaajan huoneentaulua. Myös resurssointikysymyksistä tulisi puhua yhteisesti. Hyvänä puolena opiston ohjauksessa pidettiin sitä, että pienessä oppilaitoksessa oppii tuntemaan kaikki ohjattavat ja ohjaus on kaikkien saatavilla. Opiskelijoilla on myös mahdollisuus hakea ohjausta itseä ohjaajana miellyttävältä henkilöltä.

Opiskelijoiden ryhmätöinä tekemistä ohjausta koskevista vastauksista voitiin päätellä, että opiskelijat tietävät, kenen luokse mennä missäkin asiassa. Opiskelijat myös tiedostavat, että kaikki opistossa työskentelevät ihmiset tekevät myös ohjaustyötä, myös talonmiehet, keittiöhenkilökunta ja siistijät.

Koko henkilökunnan kanssa yhteisessä ohjauksen pohdiskelutilanteessa todettiin, että kehitettävää on sekä kaikille yhteisistä asioista tiedottamisesta että opiskelijoiden epäasialliseen toimintaan puuttumisesta, jonka pitäisi tapahtua heti. Ohjauksen olisi kaikkien mielestä hyvä olla luontevasti arjen työssä tapahtuvaa, eikä jälkikäteen tehtyä asioista ojentamista. Kaivattiin ohjaukseen yhteisiä, kaikkien tiedossa olevia pelisääntöjä. Opiskelijoita voitaisiin myös entistä enemmän opettaa opistossa elämisen käytäntöihin opetuksen puitteissa. Kehitettävää siis on.

Avainsanat (asiasanat)
opinto-ohjaus, ammatillinen koulutus, kansanopisto <http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/>

Muut tiedot

Author(s) Partonen, Minna	Type of Publication Development project report	
	Pages 33	Language Finnish
	Confidential Until ☐	
Title Counselling in Partaharjun Opisto		
Degree Programme Teacher Education College, Student counsellor education		
Tutor(s) Kero, Pirjo		
Assigned by		
Abstract <p>Aim of this developmental project was to start developing counselling system in Partaharjun Opisto. Partaharjun Opisto is small people's educational institute near Pieksämäki. There is about 50 students who are in vocational education of youth and leisure time guidance.</p> <p>For starting the developing work in the field of counselling it was questioned how counselling is organized and working in Partaharjun Opisto. This was asked of headmaster, teachers, other staff and students.</p> <p>It was found out, that there is a lot to develop in the field of counselling. Teachers and staff members are not aware of what counselling means and what they need to do for guiding students. One problem in counselling is division of labour, which means that who is in charge of what. People would like to have open discussion of these things. Students in the contrary seem to be aware of who to ask about what questions.</p>		
Keywords counselling, vocational education		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

JOHDANTO	3
1 PARTAHARJUN OPISTO	4
2 NUORISO- JA VAPAA-AJAN OHJAUKSEN PERUSTUTKINTO (NUVA) ...	5
3 OPISKELIJAN OHJAAMINEN	7
3.1 Ohjauksen määritelmä	7
3.2 Ohjausta säätelevä lainsäädäntö ja muu normisto	8
3.3 Ohjauksen jäsenystapoja	10
4 KYSELY PARTAHARJUN OPISTON OHJAUSVÄELLE	11
4.1 Kyselyn suorittaminen	11
4.2 Opiskelijan ohjaaminen	12
4.3 Kunkin työyhteisön jäsenen ohjaustehtävät	14
4.4 Työyhteisön jäsenten käsitykset kunkin ohjaustehtävistä	16
4.5 Vastaaajien esittämät kehittämisajatukset	19
4.6 Vastaaajien käsitykset oppilaitoksen vahvuuksista	21
5 OPISKELIJOIDEN NÄKEMYKSET OPISTON OHJAUKSESTA	22
6 OHJAUSKYSYMysten KÄSITTELY KOKO HENKILÖKUNNAN	
KESKEN	24
7 POHDINTA	26
LÄHTEET	

JOHDANTO

Tavoitteena tässä kehittämishankkeessa on käynnistää pitkäjänteinen työ, jonka tuloksena Partaharjun Opiston opinto-ohjausjärjestelmä selkiytyy ja kehittyy. Toisena tavoitteena on selvittää, miten opiskelijoiden opintojen ohjaus tällä hetkellä toteutuu Partaharjun Opistossa, joka on toisen asteen ammatillista koulutusta toteuttava kansanopisto Pieksämäen kupeessa. Selvitystyön toisena osana tehtiin opiskelijoille ryhmätyönä kysely, jossa tiedusteltiin heidän käsityksiään siitä, ketkä kaikki osallistuvat opistolla opiskelijoiden ohjaukseen ja kuka missäkin asiassa. Selvitystyön jälkeen seurasi kehittämisvaihe yhteistyössä opiston ohjausväen kanssa. Ohjausjärjestelmän kehittämistyön käynnistäminen yhdessä koko opiston henkilökunnan kanssa sisältyy myös tähän työhön.

Ohjausväelle suunnattu selvitys toteutettiin pienimuotoisena kyselynä, johon vastasi oppilaitoksessa opiskelijoiden ohjausta toteuttava henkilöstö eli rehtori, apulaisrehtori, opettajat ja toimiston hoitaja. Kyselyllä koottu tieto jaettiin yhteisesti opettajakunnalle ja aloitettiin kehittämistyö, jota johti opinto-ohjaaja.

Koska työ on luonteeltaan laadullinen ja sen tekijä toimii Partaharjun Opistossa oman opetustyönsä ohessa opinto-ohjaajana, käytetään tässä raportissa yksikön ensimmäistä persoonamuotoa.

Selvityksien tarkastelussa ja analysoinnissa olen hyödyntänyt sekä omia kokemuksia- ni ja havaintojani että ohjausta toteuttavien henkilöiden kertomaa. Saatujen vastausten ja omien havaintojeni pohjalta esitän työn lopussa omat ehdotukseni Partaharjun Opiston opiskelijoiden ohjausjärjestelmän kehittämiseksi.

Suuri tavoite työllä on käynnistää Partaharjun Opistossa avoin keskustelu opiskelijoiden ohjausjärjestelmän toimivuudesta ja tarpeesta sen selkiyttämiseksi. Aina tarvitaan keskustelua, riippumatta siitä, koetaanko olemassa oleva järjestelmä toimivaksi vai ei.

1 PARTAHARJUN OPISTO

Partaharjun Opisto on Pieksämäen kupeessa toimiva perinteinen kansanopisto, jossa toteutetaan yleissivistävän koulutuksen ohessa ammatillista, tutkintoon tähtäävää koulutusta. Opiston ainoa koulutuslinja on nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkinto, jolla on koulutuspaikkoja sekä peruskoulu- että lukiopohjaisille opiskelijoille. Aloituspaiikkoja on 20, joista ¼ ylioppilaille. Partaharjun Opisto on sisäoppilaitos, ja opiskelijoista lähes kaikki asuvat opiston asuntolassa.

Opiston luonne perinteisenä sisäoppilaitoksena vaikuttaa opiskelua koskeviin järjestelyihin sekä opiskelijoiden ohjaustarpeisiin. Asuntolassa asutaan 1-2 hengen huoneissa, joissa osassa on omat vessat ja suihkut, osassa ei. Opiskelijoiden käytössä olevat keittiöt sijaitsevat asuntolan käytävien varrella ja ovat opiskelijoiden yhteiskäytössä, samoin pyykinpesutilat. Asuminen on tiivistä yhdessäoloa, jossa joutuvat koetukselle opiskelijoiden sopeutumiskyky ja joustavuus. Aina eivät luonteet sopeudu toisiinsa, jolloin syntyy konflikteja. Ja joskus taas luonteet sopeutuvat ja kemit kohtaavat liiankin hyvin, jolloin syntyy seurustelevia pareja, mikä ei taas ole aina mukavaa toisille asuntolassa asuville.

Opiston Internet-sivuilla (Partaharjun Opisto 2007) kerrotaan opiston historiasta seuraavaa. Kristilliseen arvoperustaan nojaava koulutus aloitettiin Partaharjulla 17.10.1960. Tuolloin koulutukseen otettiin vain miespuolisia henkilöitä. Koulutuksen tavoitteena oli tukea kristillistä poikatyötä kouluttamalla seurakuntien käyttöön poikatyön ohjaajia. Vuonna 1969 pääsivät koulutukseen naisetkin, ja 1974 opisto profiloitui retkeilyn ja leiritoiminnan koulutuspaikaksi, ns. retkeilyopistoksi. Koko historiansa ajan opisto on ollut nimenomaan kansanopisto.

Nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen koulutus aloitettiin opistolla vuonna 1997, ensin toisen pieksämäkeläisen kansanopiston, Suomen kirkon Sisälähetysseuran kansanopiston, kanssa yhteistyössä. Ensi alkuun koulutus oli kestoltaan kaksivuotinen. Vuonna 2001 koulutus muuttui kolmivuotiseksi ammatilliseksi perustutkinnoksi ja siirtyi kokonaan Partaharjun Opiston toteuttamaksi. Koulutuksen ns. kulmakiviksi on Internet-sivuilla mainittu yhteistyö, osaaminen, yksilön kunnioittaminen ja joustavuus. (Partaharjun Opisto 2007.)

Opistossa on opetushenkilöstöä tällä hetkellä kuusi: rehtorin lisäksi viisi opettajaa, joista yksi toimii opetustehtävänsä ohessa apulaisrehtorina ja yksi sivutoimisena opinto-ohjaajana. Muuta henkilökuntaa on toimistosta vastaava, markkinointisihteeri, kaksi talonmiestä, kaksi siistijää, emäntä sekä kolme keittiöhenkilökuntaan kuuluvaa. Kaikki henkilökunnan jäsenet hoitavat omaa osuuttaan opiskelijoiden ohjauksesta ja tapaavat opiskelijoita liki päivittäin.

Opiskelijoita opistossa on tällä hetkellä 46, joista vain kaksi opiskelee ns. yleissivistävässä, vuoden mittaisessa koulutuksessa. Näiden lisäksi on opiston kirjoilla kaksi yksityisopiskelijaa, joiden opiskelu-aika on päättynyt, mutta jotka haluavat kuitenkin tehdä tutkinnon loppuun omaa tahtiaan. Perustutkintoa opiskelevista opiskelijoista on 41 peruskoulupohjalta opiskelevaa, kaksi ylioppilasta, kaksi ammatillisen perustutkinnon suorittanutta ja yksi aiemmin nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen opintoja suorittanut, tauon jälkeen opintonsa yksilöllisen opinto-ohjelman mukaan loppuun suorittava opiskelija.

Opiskelijoiden taustojen pohjalta miettiessäni oppilaitoksen ohjaustarpeita, huomioni kiinnittyy opiskelijoiden ikärakenteeseen. Opiskelijoista on suurin osa 16 – 17-vuotiaita, valtaosa ensimmäisen vuoden opiskelijoista on vasta peruskouluopinnot päättäneitä. Opiskelijat asuvat asuntolassa viisi vuorokautta viikosta, monen opiskelijan kotipaikkakunta on satojen kilometrien päässä opiskelupaikkakunnalta ja kontakti entisiin kavereihin sekä omaan perheeseen on puhelimen ja sähköpostin varassa. Moni opiskelija onkin kertonut peruskoulun aikaisten kavereiden muuttuneen entisiksi kavereiksi, koska heitä näkee ja tapaa niin harvoin. Nuoruus ja kotipaikkakunnan etäisyys tekevät opiskelusta väistämättä erilaista kuin omalla paikkakunnalla toisen asteen opintoja jatkavien opiskelu on. Ne seikat voivat tuoda mukanaan myös ongelmia, joiden ratkaiseminen edellyttää ohjausta, jopa erityistä ohjausta.

2 NUORISO- JA VAPAA-AJAN OHJAUKSEN PERUSTUTKINTO (NUVA)

Nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkinto on 120 ov:n laajuinen, kolmiavuotinen ammatillinen perustutkinto. Siihen sisältyy kaikille pakollisina opintoina vuorovaikutusta ja viestintää, yksilö- ja ryhmänohjausta sekä eri toimintaympäristöissä tapahtuvan ohjauksen opiskelua. Valinnaisissa opinnoissa on mahdollista suuntautua joko

nuorisotoiminnan ohjaukseen tai vapaa-aikatoiminnan ohjaukseen. (Opetushallitus 2007, 43.) Näin opinnot rakentuvat vielä ainakin vuoden 2008 loppuun asti, luultavimmin lukuvuoden 2008–2009 loppuun. Ensi vuoden aikana valmistuu uusi valtakunnallinen opetussuunnitelma nuva-alalle, joka otetaan käyttöön viimeistään syksyllä 2009. (Aunola 2007.) Uuteen opetussuunnitelman perusteisiin on kaavailtu rakenteellisiakin muutoksia. Mm. vuorovaikutus ja viestintä -kokonaisuus tulee poistumaan rakenteesta ja sisällytettäneen muihin mainittuihin kokonaisuuksiin ikään kuin läpäisyperiaatteella. (Kansanaho & työryhmä 2007.)

Kolmivuotisen nuva-koulutuksen läpäissyt nuori voi sijoittua monenlaisiin kasvatus- ja ohjaustehtäviin. Mahdollisia työpaikkoja ovat kunnat, seurakunnat, laitokset (sosiaalialan laitokset etenkin), järjestöt, yhdistykset, koulut ja erilaiset oppilaitokset. Näissä hän voi toimia eri-ikäisten, hyvin erilaisten ihmisten vapaa-ajan toimintojen ohjaustehtävissä. Ammattinimikkeitä voi olla monenlaisia, mm. nuoriso-ohjaaja, kerho-ohjaaja, erityisnuorisotyöntekijä, projektityöntekijä, hallinnollinen nuorisosihteeri tai toiminnanohjaaja. Nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajan on mahdollista toimia myös itsenäisenä ammatinharjoittajana. Tällä hetkellä Opetushallituksessa nähdään selkeä tarve nuva-koulutukselle, joka on itse asiassa kasvamaan päin. (Opetushallitus 2007.) Koulutustarpeen yksi osoitus on varmaankin viime syksyn ”Tapaus Tuusula”, joka kertoi tylyä kieltään nuorten pahoinvoinnista. Nuva-koulutusta järjestävien oppilaitosten yhteistapaamisessa, ns. verkostopäivillä keskustelimme opettajien kesken tapauksesta ja Opetushallituksessa työskentelevä opetusneuvos Ulla Aunola otti päivien avauspuheenvuorossaan kantaa siihen, että nuoriso-ohjaajat voisivat olla merkittävässä roolissa helpottamassa nuorten opiskelijoiden elämää ja pahoinvointia oppilaitoksissa. Yhteistyölle nuoriso- ja vapaa-aikatoimen sekä oppilaitosten välillä on olemassa selkeä tarve.

3 OPISKELIJAN OHJAAMINEN

3.1 Ohjauksen määritelmä

Opiskelijan ohjaamisen tavoitteena on opiskelijan kehittyminen itseohjautuvaksi yksilöksi, joka kykenee asettamaan elämälleen realistisia tavoitteita ja toimimaan niiden suuntaan. Lerkkanen (2006) on luennollaan määritellyt opinto-ohjauksen seuraavasti: ”Opinto-ohjaus tukee opiskelijaa todellisuutensa ja tulevaisuutensa jäsentämisessä siten, että opiskelija kokee ohjausprosessin aikana voimaantumista.” Voimaantumisella voidaan ymmärtää tarkoitettavan opiskelijan kykyä tai kyvykkyyttä asettaa tavoitteita ja toimia niiden suuntaan. Tätä korostaa Lerkkasen lisäksi Virtanenkin heidän yhdessä kirjoittamassaan artikkelissa. Opiskelija ei ole, eikä häntä tule nähdä ohjauksen kohteena, vaan aktiivisena ohjausprosessiin osallistuvana osapuolena. Aktiivisuuden heräämisen kautta opiskelija alkaa nähdä uusia mahdollisuuksia elämässään ja välttyy syrjäytymisvaaralta. (Lerkkanen & Virtanen 2005, 40.)

Opiskelijan ohjaamisessa on huomioitava opiskelemisen lisäksi muukin opiskelijan elämä. Ohjauksessa ei siis ole kyse pelkästään uranvalinnan, opiskelun ja oppimisen ohjaamisesta, vaan myös persoonallisuuden kasvun ja kehityksen tukemisesta. Näitä alueita ei voi ohjaustilanteessa nähdä toisistaan erillisinä, vaan ne vähintäänkin leikkaavat toisiaan. (Lerkkanen 2006.) Jokainen niistä myös vaikuttaa toiseen. Kun opiskelija on tehnyt oikean uravalinnan, saa hän tukea ja vahvistusta itsetunnolleen, mikä puolestaan lisää opiskelumotivaatiota ja mahdollisesti tuottaa parempia oppimistuloksia. Ja toisaalta kierre voi olla päinvastainenkin. Väärä uravalinta voi ajaa syrjäytymiseenkin.

Ohjauksen tavoitteena on siis kehittää opiskelijan valmiuksia ”ohjata itseään” eli tehdä järkeviä valintoja elämänsä aikana. Millä keinoilla tavoitteeseen pyritään? Lähdetään tässä työssä kokonaisvaltaisesta ohjauskäsityksestä liikkeelle. Kokonaisvaltaisella ohjauksella tarkoitan järjestelmää, jossa kaikki järjestelmän osat tukevat opiskelijan ohjausta ja ohjauksen tavoitteen saavuttamista. Näitä osia ovat: opetussuunnitelman koulukohtainen sovellus, organisaation hallinto, opetushenkilöstön ohjauskäsitys, opetuksen järjestämistavat, oppilaitoksen ja kotien välinen yhteistyö sekä oppilaitoksen fyysinen ympäristö. Voi olla, että listasta jäi vielä puuttumaan olennaisia osia. Mutta halusin nostaa esille sen, että kaikki asiat ja henkilöt, jotka ovat jollain tavalla yhtey-

dessä opiskelijan oppimiseen, joko tukevat tai haittaavat opiskelijan kehittymistä itseohjautuvaksi yksilöksi. Ja eri tahojen välinen yhteistyö on tae positiivisen lopputuloksen saavuttamiselle.

3.2 Ohjausta säätelevä lainsäädäntö ja muu normisto

Ammatillista koulutusta säätelevä lainsäädäntö säättää opetuksen tavoitteeksi auttaa opiskelijoita kehittymään ”hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi”. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava, että opiskelija saa riittävästi oppimista tukevaa ohjausta. Opiskelijalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön, yksilöllisiin valintoihin opinnoissaan sekä tasa-arvoiseen kohteluun opiskelujensa aikana. (L ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630.) Opiskelijakohtaisen opintojen ohjauksen määräksi kolmivuotisessa ammatillisessa koulutuksessa on laissa säädetty vähintään 1,5 ov (VNp 25.2.1999/213).

Oppilaitoksessa toteutettavassa ohjaustoiminnassa on huomioita monia laissa mainittuja seikkoja. Koulutuksessa on huolehdittava opiskelijan elinikäisen oppimisen valmiuksien kehittymisestä sekä persoonallisuuden kokonaisvaltaisesta ja tasapainoisesta kehittymisestä. Oppilaitoksen tulee toimia yhteistyössä opiskelijoiden kotien kanssa. Koulutuksen järjestämisessä ja henkilökohtaisten opiskelupolkujen mahdollistamiseksi on oppilaitoksen tehtävä yhteistyötä ympäristössä toimivien, muiden ammatillista koulutusta, lukiokoulutusta ja muuta koulutusta järjestävien oppilaitosten kanssa. Opiskelijahuollon järjestämisestä vastaa koulutuksen järjestäjä ja sen toteuttamisessa tulee toimia yhteistyössä alueensosiaali- ja terveystalveluja järjestävien tahojen kanssa. Koulutuksen järjestäjän tulee myös toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen toteuttamista koskien opiskelijoiden suojaamista väkivallalta, kiusaamiselta sekä häirinäältä. Kaiken kaikkiaan on huomattava, että opiskelijalla tulee olla opintojensa aikana mahdollisuus saada riittävästi opintojen ohjausta ja häntä tulee tukea aina tarvittaessa kaikin käytettävissä olevin keinoin, jotta hänen opiskelujensa on mahdollista toteutua suunnitellusti. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630.) Opinto-ohjaus on luonteeltaan henkilökohtaista ohjausta ja muuta tarpeellista opintojen ohjausta (esim. ryhmä- ja pienryhmäohjausta) (Asetus ammatillisesta koulutuksesta 6.11.1998/811).

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003-2006 (Opetusministeriö 2004) on kiinnitetty erityistä huomiota opiskelijoiden opintojen ohjauksen kehittämistarpeeseen. Ohjauksella on merkittävä tehtävä ja rooli silloin kun pyritään nopeuttamaan nuorten siirtymistä ensin koulutukseen ja sitten koulutuksesta työelämään. Keskeiseksi koulutuksen tavoitteeksi suunnitelmassa on kirjattu nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy ja varhainen ongelmiin puuttuminen. Keinoina nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi voidaan käyttää tukiopetusta, erityisopetusta ja opiskelija- ja oppilashuoltoa. Yhdeksi keskeiseksi opetuksen kehittämisen painopistealueeksi kehittämissuunnitelmassa nimetään oppilaanohjaus ja yleensäkin oppilaitosten ohjaustoiminta.

Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinnon valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteissa on määritelty koulutuksessa toteutettavan opinto-ohjauksen tavoitteet yleisellä tasolla. Vähintään 1,5 opintoviikon laajuiseen opinto-ohjauksen tavoitteet ovat seuraavat. Opiskelija osaa toimia ja työskennellä oppilaitoksessaan, osaa suunnitella opintonsa ja sitoutuu opintoihinsa. Hänen tulee tietää tutkintoon sisältyvät opinnot sekä valinnaisuuden mahdollisuudet. Opiskelijan on osattava seurata opintojensa etenemistä ja osattava hakea tarvittaessa ohjausta opintoihinsa ja niiden suunnitteluun. Opiskelijan on myös osattava hakea tukea mahdollisissa vaikeuksissaan, jotka liittyvät opiskeluihin sekä työtä tai opiskelupaikkaa ulkomailta. (Opetushallitus 2001, 74.) Tavoitteista on johdettavissa opinto-ohjauksen sisällöiksi opiskeluun orientoinnin, opetussuunnitelman sisällön selvittäminen opiskelijoille, ohjaaminen opintojen suunnitteluvaiheessa (ryhmä- ja yksilöohjaus menetelminä), yksilöllisten valintojen tekemisessä ohjaaminen (yksilöohjaus) sekä ohjauspalveluista tiedottaminen.

Opinto-ohjauksen sisältöjä hahmoteltaessa ammatillisessa oppilaitoksessa on hyvä perehtyä Opetushallituksen toimeksiannosta laadittuun oppaaseen, jossa ohjeistetaan opinto-ohjaussuunnitelman laadintaa ammatillisessa oppilaitoksessa. Käsittelem nyt lyhyesti tekijöiden (Numminen ym. 2005) ajatuksia, joita käytän itse oman oppilaitokseni opinto-ohjauksen arvioinnissa peilinä.

Kirjoittajien (Numminen ym. 2005, 3) mukaan opinto-ohjauksen toinen keskeinen periaate on, että oppilaitoksen henkilöstö kokonaisuudessaan osallistuu opiskelijoiden opintojen ohjaukseen. Opinto-ohjaajan tehtävä on koordinoida ja suunnitella opintojen ohjausta (Numminen ym. 2005, 6). Oppilaitoksessa on oltava yhteinen näkemys siitä,

mitä opinto-ohjaukseen sisältyy ja miten sitä toteutetaan, resurssoidaan ja hallinnoidaan. Opiskelijoiden on oltava tietoisia paitsi siitä, mistä ohjausta on saatavilla, myös siitä, kuka mistäkin ohjauksen alueesta vastaa. Työnjaon henkilöstön kesken on oltava selvä myös henkilöstölle itselleen, eli sen tulee olla puhuttu oppilaitoksessa auki. Opinto-ohjausta ja opiskelijahuoltoa voi olla toteuttamassa oppilaitoksen oman henkilöstön lisäksi myös ulkopuolisia tahoja. (Emt. 3.) Tähänhän velvoittaa lakikin.

Opinto-ohjaussuunnitelmassa tulee olla mm. opinto-ohjaukseen liittyvien tukipalvelujen järjestämissuunnitelma sekä suunnitelma henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatimisesta (Numminen ym. 2005, 6). Tavoitteena on, että jokaiselle opiskelijalle laaditaan hops eli henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (emt. 8). Suunnitelmassa tulee korostua ongelmien ennaltaehkäisevät toimenpiteet sekä varhainen ongelmiin puuttuminen (emt. 6-7). Yksi keino ehkäistä ongelmia voisi olla se, että tehdään kaikki mahdollinen, jotta opiskelijoiden oppimisympäristö on mahdollisimman viihtyisä ja turvallinen (Numminen ym. 2005, 8).

3.3 Ohjauksen jäsenystapoja

Opinto-ohjausta suunniteltaessa ja kehitettäessä oppilaitoksessa on mietittävä, millaista ohjausta opiskelija tarvitsee missäkin opintojensa vaiheessa. Numminen ym. (2005, 8-10) esittävät erilaisia opinto-ohjauksen jäsentämistapoja. Heidän mukaansa erilaiset jäsentämistavat täydentävät toisiaan, minkä vuoksi esittelenkin lyhyesti ne kaikki.

Opintoajan mukaan jäsenettäessä korostetaan opinto-ohjauksen jatkuvuutta ja tarvetta läpi koko opiskeluajan alkaen ja päättyen opiskelujen nivelvaiheisiin. Tässä jäsenyksessä ohjausta annetaan ennen opintojen alkua, opintojen alkaessa, opiskelujen aikana, opintojen päättövaiheessa sekä opintojen jälkeen. Tätä jäsenystapaa voidaan pitää ohjauksen prosessiluonnetta korostavana. (Numminen ym. 2005, 9.)

Opinto-ohjausta voidaan jäsentää myös sisällön mukaan. Tällöin ohjaus jakautuu kolmeen keskeiseen alueeseen: opiskelijan kasvun ja kehityksen ohjaus (psykososiaalinen tuki), opiskelutaitojen ohjaus ja ammatillisen suuntautumisen ohjaus. Kirjoittajien mukaan tämä jäsenys voi auttaa työnjaon hahmottamista paremmin kuin edellinen.

Heikkoutena on puolestaan alueiden väistämätön päällekkäin meneminen opiskelijan tarpeiden näkökulmasta. (Numminen ym. 2005, 9.)

Kolmas mahdollinen jäsennostapa on työmuotoon perustuva jako, joka auttaa eniten hahmottamaan ohjauksen työnjakoa ja resurssointia. Kahdesta kirjoittajien esittämästä työmuotoon perustuvasta jäsennostavasta esittelen vain toisen, mielestäni toimivamman. Sen mukaan ohjaus voidaan jakaa neljiä: henkilökohtainen ohjaus, pienryhmäohjaus, luokkaohjaus ja ohjauksen oheistoiminnot. (Numminen ym. 2005, 9.)

Neljäs vaihtoehto jäsentää opinto-ohjausta perustuu sitä toteuttavien henkilöiden työnkuvaan. Ohjausta toteuttavat yhdessä ja erikseen opinto-ohjaaja, ryhmäohjaaja, opettajat, rehtori, opiskelijatutorit, koulukuraattori, terveydenhoitaja, asuntolanhoitaja (meillä apulaisrehtori), toimistohenkilöstö ja opintos sihteeri. Mukana toiminnassa on myös oppilaitoksen ulkopuolisia toimijoita, kuten sosiaali- ja nuorisotyöntekijät, ammatinvalinnanohjaajat ja työpaikkaohjaajat. Opiskelijahuollossa on oltava yhteistyössä myös kunnan sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Päävastuu opinto-ohjauksen suunnittelusta on opinto-ohjaajalla. (Numminen ym. 2005, 9.)

4 KYSELY PARTAHARJUN OPISTON OHJAUSVÄELLE

4.1 Kyselyn suorittaminen

Halusin selvittää työyhteisöni, Partaharjun Opiston, ohjausväen käsityksiä opistomme opiskelijoiden ohjauksesta, mitä se kunkin mielestä on, mikä on kunkin ohjaukseen osallistuvan työntekijän rooli ja tehtävä ohjauksen toteutuksessa sekä miten hyvin se on järjestetty ja toimii. Asian selvittämiseksi päätin pyytää työyhteisöni ohjausväkeä vastaamaan omalla ajallaan kyselyyn, joka koostui viidestä avoimesta kysymyksestä. Vastausaikaa annoin noin kaksi viikkoa. Jokainen vastasi kysymyksiin sähköpostitse. Kysely koostui seuraavista kysymyksistä:

1. Mitä sinun mielestäsi opiskelijan ohjaaminen on? Mitä siihen liittyy?
2. Mitä opiskelijan ohjaukseen kuuluvia tehtäviä sinä hoidat työssäsi?
3. Millaiset tehtävät kuuluvat havaintojesi ja tietojesi mukaan kullekin ohjausväkeen kuuluvalle henkilölle (rehtori, apulaisrehtori, opinto-ohjaaja, ryhmäohjaaja, toimistonhoitaja)?

4. Mitä kehitettävää näet oppilaitoksemme ohjauksen toteutustavoissa?
5. Mitä vahvuuksia on oppilaitoksemme ohjauksen toteutustavoissa?

Jokainen palautti vastauksensa kutakuinkin ajallaan. Olin iloisesti yllättynyt siitä, miten kollegani olivat panostaneet vastauksiinsa. Seuraavassa referoin vastauksien sisällön kysymys kysymykseltä. Osassa kysymyksistä kerron referoinnin yhteydessä, mitä tehtävää vastaaja työyhteisössämme hoitaa. Näin toimin silloin kun katson asian tietämisen olevan välttämätöntä vastausten ymmärtämisen vuoksi. Silloin kun se ei ole välttämätöntä, en mainitse vastaajan ammatista tai työtehtävistä mitään.

4.2 Opiskelijan ohjaaminen

Rehtorin mielestä opiskelijan ohjaaminen sisäoppilaitoksessa on luonteeltaan kokonaisvaltaista ”kappaleen matkaa rinnalla kulkemista”. Vastaus on lyhyt ja ytimekäs, mutta herättää mielessäni kysymyksen: onko ohjaajan tehtävä todellakin kulkea ohjattavan vierellä? Kritisoin ajatusta vierellä kulkemisesta siitä näkökulmasta, että näen opiskelijan itsenäisyyden valintoja tehtäessä olevan erittäin tärkeää. Nuori, itsenäistymässä oleva ihminen kaipaa myös riittävästi tilaa voidakseen tehdä itseään tyydyttäviä valintoja. Vierellä kulkeminen on mielestäni enemmän kodin ja ystävien tehtävä kuin opetushenkilöstön. Tai sitten minun mielikuvani vierellä kulkemisesta on erilainen kuin rehtorillamme.

Apulaisrehtori, jonka tehtäviin kuuluu mm. asuntolasta vastaaminen, on vastannut kysymykseen rehtoria laajemmin. Hän kiteyttää opiskelijan ohjaamisen määritelmänomaiseen ilmaisuun: ”Kaikki ne oppilaitosyhteisön ja opiskelijan kanssa yhdessä sovitut, suunnitelmalliset toimenpiteet, joilla myötävaikutetaan opiskelijan opintojen tavoitteelliseen, vaiheittaiseen etenemiseen tutkinnon saavuttamiseksi.” Hän listaa 10 kohtaa, jotka sisältyvät opiskelijan opintojen ohjaukseen. Lisäksi hän kirjaa ”käytännön toimenpiteitä”, jotka kuvaavat verbien muodossa hyvin opiskelijoiden ohjauksen luonnetta. Kirjoitan listan tähän kokonaisuudessaan, koska se on varsin hauskakkin.

Opiskelijan kanssa keskustelemista, kannustamista, tukemista, auttamista, myötävaikuttamista, utelemista, kyseenalaistamista, kehottamista, käskemistä, ”potkimista” yrittämään, sanelemista, pakottamistakin työskentelemään...

Kahden ryhmänohjaajan tehtäviä hoitavan opettajan vastaukset yhdistän seuraavaan. Heidän mukaansa opiskelijan ohjaaminen pitää sisällään HOPSin tarkastusta, opastusta kurssivalinnoissa, opintojen suunnittelemista ja seuraamista, jatko-opintoihin ja työelämään opastamista, opiskelijan auttamista eteenpäin opinnoissa sekä henkilökohtaisessa elämässä, suuressa ryhmässä ohjeiden antamista ja opastamista.

Opettaja, jolla ei ole ryhmänohjausvastuuta, vastasi kysymykseen seuraavasti. Ohjaaminen on sitä, että auttaa opiskelijaa tekemään itse ratkaisunsa käyttäen ohjauksessa neuvontaa, kyseenalaistamista, mielipiteiden ja erilaisten vaihtoehtojen esittämistä. Opettaja näkee ohjauksen liittyvän opiskelijan opiskeluun, kasvuun, kehittymiseen ja tulevaisuuteen. Ohjauksessa on tärkeää tunnistaa ohjauksen tarve ja ongelma. Ohjaus on vuorovaikutusta. Yksi vastaaja kiteyttää ohjauksen idean seuraavasti: *”Ohjaamisessa ehkä enemmän vaikutetaan opiskelijan mielipiteisiin siten, että opiskelija itse tekee päätöksen toiminnastaan.”* Tähän ajatukseen on helppo yhtyä.

Toimistonhoitajamme vastauksessa näkyy kokonaisvaltainen ohjausajattelu. Opiskelijoita ohjataan elämisen perusasioissa, omien valintojen tekemisessä ja niistä vastuun kantamisessa sekä toisen ihmisen huomioonottamisessa. Toimistonhoitaja huomioi vastauksessaan myös sen, ettei kaikista välttämättä ole valitsemalleen alalle. Jos asia on näin, tulisi asiasta keskustella opiskelijan kanssa, jotta jokainen löytäisi itselle sopivan alan.

Yhteenvedon vastauksista totean, että apulaisrehtori ja rehtori ainoina olivat pyrkineet kiteyttämään vastauksessaan ohjaamisen ”idea”. Muut lähestyivät ohjauksen olemusta tehtäväkeskeisesti, ohjaustoimintojen luetteloinnin kautta. Alun perin olin ajatellut saavani vastausten kautta syvempää ajatusta, pohdintaa ja kuvausta ohjauksen olemuksesta, joka auttaisi minua luomaan omaa määritelmääni ohjauksesta. Tähän suuntaan minua auttoi vastauksista ainoastaan apulaisrehtorin vastaus. Rehtorin vastaus on niin eri linjoilla kanssani ohjauksen luonteen suhteen, että se ei minua auttanut muuhun kuin pohtimaan, että jos kerran ajattelen rehtorin kanssa näin merkittävästi eri tavalla, tulee olemaan mielenkiintoista pyrkiä hänen kanssaan yhteiseen näkemykseen oppilaitoksemme ohjausstrategiasta.

4.3 Kunkin työyhteisön jäsenen ohjaustehtävät

Toisen kysymyksen aiheena olivat vastaajan omat ohjaustehtävät eli minkälaisia ohjaukseen kuuluvia tehtäviä kukin työssään hoitaa. Oppilaitokssamme on täysin hajautettu ohjausjärjestelmä. Periaatteena ja käytäntönäkin on perinteisen kansanopiston malliin, että jokainen työyhteisön jäsen osallistuu opiskelijoiden ohjaukseen oman työtehtäväkenttensä piirissä. Niinpä tämä kysely olisi oikeasti pitänyt jakaa vastattavaksi myös talonmiehille, siistijöille ja keittiöhenkilökunnallekin. Tällöin työ olisi laajentunut merkittävästi. Ajattelin aloittaa selvitystyön määrällisesti eniten opiskelijoiden kanssa kontaktissa olevista henkilöistä. Seuraavassa vaiheessa otan mukaan kaikki loputkin henkilöt.

Rehtorin näkemys hänen ohjaustehtävistään on seuraavanlainen:

- opiston toiminnan ohjaaminen järjestyssääntöjen puitteissa
- opiston ohjauksen ohjaaminen
- työjärjestysten laatiminen
- opiskelijoiden henkilökohtainen ohjaaminen ja sielunhoito (tärkeä osa työtä)
- oman opetusalan opiskelun ohjaaminen

Opiskelijoiden henkilökohtaista ohjaamista rehtori kuvaa vastauksessaan seuraavasti: *”Luonteeltaan tuo ohjaus on opiston kuraattorin ja sielunhoitajan työtä.”* Ohjaus sisältää motivaatiokysymykset, jaksamisen ja vapaa-aikana elämässä eteen tulevat kysymykset.

Opistossamme on rehtorin lisäksi apulaisrehtori, jonka vastuualueisiin kuuluu selkeästi asuntolaan liittyvien asioiden hoitaminen. Apulaisrehtori toimii opistossa paitsi apulaisrehtorin, myös tietenkin opettajan ja ryhmänohjaajan (ryo) tehtävissä. Niinpä vastaaja on jakanut vastauksensa tehtävien mukaisesti kolmeen osaan.

Opettajana:

- opintojen etenemisen seuranta omien opettavien aineiden osalta
- asumiseen liittyvien asioiden ohjaaminen
- terveydenhuollossa opastaminen

Ryona:

- opintojen etenemisen seuranta

- kokonaiselämäntilanteen seuranta, ohjaus
- yhteydenpito opiskelijan huoltajiin tarvittaessa

Asuntolavastaavana:

- asumiselinympäristöstä huolehtimisen ohjaaminen
- terveydenhuollossa opastaminen

Seuraavaksi esitän kahden ryhmänohjaajan tehtäviä hoitavan opettajan näkemykset omista ohjaustehtävistään. Lista on huomattavan pitkä. Ryhmänohjaajan tehtäviin voitaneen sisällyttää seuraavaa:

- opintojen alkuvaiheessa opintojen kokonaisuuden selvittäminen opiskelijoille yhteisesti ja osalle myös vielä erikseen
- HOPSin laatiminen opiskelijan kanssa yhdessä (mm. menetelmäopintojen valinnassa opastaminen)
- riittävän kurssimäärän valinnan varmistaminen
- opintojen seuranta: opintokortit ajan tasalle ja opiskelijalle tieto kurssien suorituksesta tai puuttuvista kursseista
- keskustelut opiskelijan kanssa opinnoista, viihtymisestä opistolla, opintomenestyksestä jne.
- opiskelutaitojen ohjaus ja keskustelut oppimisen ongelmista
- todistusten ja opintokorttien kirjoitus valmistuville
- opintojen päättövaiheen keskustelu, ns. lähtökeskustelu
- SWOT-keskustelut toisen vuoden syksyllä, joissa pohditaan myös miten tästä eteenpäin ja mitä opinnoissa pitäisi tehdä ja miten
- opastusta ja neuvontaa erilaisten kohdalle osuvien käytännön elämään liittyvien asioiden hoitamisessa

Opetuksesta vastaavista henkilöistä viimeisenä käsittelyssä on opettaja, jolle ei kuulu muita vastuualueita opetustyön lisäksi. Seuraavaksi esitän kootusti hänen vastauksensa kysymykseen hänelle kuuluvista ohjaustehtävistä.

- käytännön aineiden opetuksessa ohjaaminen vuorovaikutustilanteissa, joita syntyy työtehtävien yhteyksissä
- lisätiedon antaminen kursseista
- opiskelutehtävien suorittamisessa kannustaminen
- ohjaamaan ohjaaminen ohjauksen oppimiseen liittyvissä kursseissa

- käyttäytymisen ohjaus: opiskelijoita täytyy ohjata käyttäytymään sovitulla hyvillä tavoilla.

Toimistonhoitajan työhön kuuluu opiskelijoiden ohjaaminen monissa käytännön elämään liittyvissä asioissa, mm. raha-asioissa (opintotuki, asumislisä ja matkakorvaukset). Hän opastaa tarvittaessa raha-asioden hoitamisessa ja opastaa terveystietopalvelujen hakemisessa. Toimistonhoitaja katsoo myös tehtäväkseen opastaa käyttäytymistapojen opettamisessa omalla esimerkillään.

4.4 Työyhteisön jäsenten käsitykset kunkin ohjaustehtävistä

Seuraavalla kysymyksellä halusin selvittää, miten itse kukin ohjaukseen osallistuva henkilö mieltää toisten ohjausväkeen kuuluvien ohjaustehtävät. Tavoitteenani oli saada kuva siitä, miten jäsentynyttä ohjauksen toteutus opistossamme on ja miten osaamme toisaalta ohjeistaa opiskelijoita hakemaan tietoa oikealta henkilöltä. Tarkoitus olisi, että ohjausväkeen kuuluvat tietävät kunkin ohjausvastuuseen kuuluvat alueet mahdollisimman hyvin. Vastaukset olen raportoinut taulukon muodossa. Taulukossa näkyy, millaisia ohjausvastuita ja -tehtäviä kukin vastaaja mieltää kuuluvan kullekin ohjausta toteuttavalle henkilölle.

Tehtävänimike	Ohjaustehtävät
Rehtori	<ol style="list-style-type: none"> 1. <ul style="list-style-type: none"> ➤ sääntöjen noudattamisen ja yleisen järjestyksen valvonta 2. <ul style="list-style-type: none"> ➤ ”kaikki langat käsissä” ➤ koko henkilökunnan velvoittaminen opiskelijoiden ohjaamiseen ➤ ohjauksen seuranta ja kehittäminen ➤ henkilöstön perehdyttäminen ohjaukseen yhdessä opion kanssa (ehdotus) 3. <ul style="list-style-type: none"> ➤ kurinpitokysymyksistä vastaaminen yhdessä apulaisrehtorin kanssa 4. <ul style="list-style-type: none"> ➤ kurinpito ➤ yhteydenpito huoltajiin 5. <ul style="list-style-type: none"> ➤ oppilaitoksen kehittäminen ➤ oppilaiden hengellinen tukeminen ➤ kurinpidolliset toimenpiteet ja sanktiot 6. <ul style="list-style-type: none"> ➤ kasvatuksellinen ohjaaminen (sis. rangaistukset ym.) ➤ opiskelijoiden ohjaaminen henkilökohtaisissa ongelmissa
Apulaisrehtori	<ol style="list-style-type: none"> 1. <ul style="list-style-type: none"> ➤ kasvatuksellinen ohjaus liittyen asuntolaelämään ➤ opiskelijoiden henkilökohtaisissa ongelmissa auttaminen ja ohjaaminen 2. <ul style="list-style-type: none"> ➤ asuntolan järjestyksestä huolehtiminen ➤ rehtorin sijaisuus (huom! ei pidä paikkansa) 3. <ul style="list-style-type: none"> ➤ asumiseen liittyvien asioiden hoitamisen ohjaaminen ➤ opiskelijan terveydenhuoltoon liittyvien asioiden ohjaaminen 4. <ul style="list-style-type: none"> ➤ asuntolaelämän ohjaus ➤ kurinpitokysymyksissä rehtorin rinnalla 5. <ul style="list-style-type: none"> ➤ asuntolaelämän ohjaus ➤ asuntolaan liittyvistä asioista tiedottaminen henkilöstölle 6. <ul style="list-style-type: none"> ➤ asumiskysymykset ➤ ristiriitatilanteiden selvittely, yleensä opiskelijoiden ongelmien selvittely ➤ tapahtumista vastaaminen

<p>Opinto-ohjaaja</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <ul style="list-style-type: none"> ➤ ainevalinnat ➤ jatko-opintoihin liittyvissä asioissa ohjaus ja opastus 2. <ul style="list-style-type: none"> ➤ opiskelijan HOPSin laadinnassa ohjaus ➤ jatko-opintoihin ohjaaminen 3. <ul style="list-style-type: none"> ➤ ”opiskelun suurista linjoista” vastaaminen ➤ tunnustamiset, HOPSit ➤ yleensä opintojen sisältöihin kuuluvista asioista vastaaminen 4. <ul style="list-style-type: none"> ➤ opiskelijan opintojen kokonaissuunnitelman laatiminen ➤ opiskelusuunnitelman päivittäminen ➤ kokonaiselämäntilanteen seuranta ja ohjaus ➤ jatkosuunnitelman laadinta opiskelun päättyessä 5. <ul style="list-style-type: none"> ➤ HOPSin tarkistus ➤ kurssivalinnoissa opastaminen ➤ opintojen seuraaminen ➤ opastus jatko-opintoihin ja työn hakemiseen 6. <ul style="list-style-type: none"> ➤ opintojen rakenteen selvittäminen opintojen alkuvaiheessa ➤ nopeutettujen opiskelijoiden HOPSien laadinta ➤ tunnustamiset ja hyväksiluvut ➤ ammatinvalinnan ja jatko-opintojen ohjaus ➤ ohjaus opiskelijan ongelmallisissa tilanteissa ➤ oppimisen ongelmat ➤ kesken lukuvuoden opintonsa aloittavien ohjaus
<p>Ryhmänohjaaja</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <ul style="list-style-type: none"> ➤ opintojen alkuvaiheessa opintojen kokonaisuuden selvittäminen opiskelijoille yhteisesti ja osalle myös vielä erikseen ➤ HOPSin laatiminen opiskelijan kanssa yhdessä (mm. menetelmäopintojen valinnassa opastaminen) ➤ riittävän kurssimäärän valinnan varmistaminen ➤ opintojen seuranta: opintokortit ajan tasalle ja opiskelijalle tieto kurssien suorituksista tai puuttavista kursseista ➤ keskustelut opiskelijan kanssa opinnoista, viihtymisestä opistolla, opintomenestyksestä jne. ➤ opiskelutaitojen ohjaus ja keskustelut oppimisen ongelmista ➤ todistusten ja opintokorttien kirjoitus valmistuville ➤ opintojen päättövaiheen keskustelu, ns. lähtökeskustelu ➤ SWOT-keskustelut toisen vuoden syksyllä, joissa pohditaan myös miten tästä eteenpäin ja mitä opinnoissa pitäisi tehdä ja miten ➤ opastusta ja neuvontaa erilaisten käytännön elämään liittyvien asioiden hoitamisessa 2. <ul style="list-style-type: none"> ➤ opiskelijan opintojen etenemisen seuranta

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ muun elämisen sujumisen seuraaminen 3. <ul style="list-style-type: none"> ➤ opiskelusuunnitelman etenemisen seuranta ➤ kokonaiselämäntilanteen seuranta ja ohjaus ➤ yhteydenpito opiskelijan huoltajiin 4. <ul style="list-style-type: none"> ➤ opiskelijoiden opiskelun ohjaaminen ”opiston määräämissä puitteissa” 5. <ul style="list-style-type: none"> ➤ opiskelijan opintojen etenemisen seuranta ➤ ongelmatilanteissa opiskelijoiden neuvonta ➤ kurssivalinnoissa ohjaaminen 6. <ul style="list-style-type: none"> ➤ oman ryhmänsä ”pomo” ➤ opiskelijan ainevalinnoissa ohjaaminen ➤ opintojen etenemisen seuranta ➤ todistusten kirjoittaminen
Toimistonhoitaja	<ul style="list-style-type: none"> 1. <ul style="list-style-type: none"> ➤ opintososiaalisiin asioihin liittyvä ohjaus (alennusliput, anomukset) 2. <ul style="list-style-type: none"> ➤ käytännön kysymyksissä ohjaaminen ➤ ”äiti”, jolle voi kertoa murheensa 3. <ul style="list-style-type: none"> ➤ opiskelijoiden raha-asioissa opastaminen 4. <ul style="list-style-type: none"> ➤ opiskeluun liittyvät käytännön asiat: raha-asiat, opintotuet, matkalippuasiat, terveydenhoitoon ohjaukset 5. <ul style="list-style-type: none"> ➤ opastaminen ja auttaminen asioinnissa eri viranomaisten kanssa (Kela, VR, Matkahuolto, terveyspalvelut, sos.toimisto ym.) ➤ raha-asioiden hoidossa opastaminen (ettei tulisi maksuvaikeuksia)

4.5 Vastaaajien esittämät kehittämisajatukset

Oppilaitoksessamme ei minun tietojeni mukaan ole tehty opinto-ohjaukseen liittyvää selvitystä tai kartoitusta ohjauksen toimivuudesta. Vaikka käytänteet olisivatkin toimivia, aina voidaan löytää kehittämisen kohteita. Voidaan myös nähdä mahdollisuuksia siinä, että kokeillaan välillä uusia tapoja toteuttaa ohjausta tai jakaa ohjausvastuuta. Opistossamme näyttäisi vastausten perusteella olevan ohjauksen kehittämistarpeita.

Ohjauksen hoitamisessa nähdään olevan päällekkäisyyttä eri toimijoiden kesken. Tästä seuraa se, että resursseja hukkuu. Tulisi selkiyttää kunkin toimijan tehtävä- ja vastuualueita, sopia kuka vastaa minkin ohjausalueen hoitamisesta. Heikkoutena nähtiin

myös se, ettei aina luoteta toisen ohjausvastuussa olevan kykyyn hoitaa tehtävänsä yhteisen tavoitteen mukaisella tavalla. Syy epäluottamukseen voi olla se, että kyseisen ohjaushenkilön tapa hoitaa asia ei ole aivan sama, kuin millä joku toinen sen hoitaisi.

Päällekkäisyyttä tehtävissä voitaisiin yrittää poistaa siten, että kirjoitettaisiin esim. opinto-ohjaajan ja ryhmänohjaajan työnjako johonkin. Myös eri toimijoiden (opo ja ryo) välistä yhteistyötä voitaisiin kehittää esim. HOPSien laadinnan yhteydessä. Yhteistyö ei välttämättä vie aikaa yhtään sen enempää kuin muukaan tapa toimia, ja se voisi palvella opiskelijaa paremmin.

Opiskelijan ohjaukseen resurssointia ja resurssien jakamista tulisi selkiyttää. Pitäisi ehkä miettiä tarkemmin, montako henkilökohtaista ohjausta opiskelija lukuvuoden aikana tarvitsee ja resurssoida ohjaus sen mukaan. Tosiasiaan on, että opiskelijat tarvitsevat yhä enemmän ohjausta. Osa tarvitsee paljon ja osa selviää vähemmällä. Toisaalta vastaaja pohtii, onko ohjausta liikaa. Jos ohjausta on liikaa, opiskelijat eivät opi itse vastaamaan omista opinnoistaan, koska voivat luottaa siihen, että joku toinen huolehtii. Voitaisiin myös pohtia tarvetta opiskelijan tulohaastatteluun, jonka ryhmänohjaaja hoitaisi ensimmäisen jakson aikana.

Vastauksissa kysytään myös, mitkä periaatteet raamittavat ohjausta opistossamme käytännössä. Voitaisiin laatia esim. huoneentaulu, johon olisi kirjoitettuina ohjauksen pelisäännöt. Tai voitaisiin alkaa etsiä ohjauksen ongelmakohtia ja puuttua niihin. Vastaaaja peräänkuuluttaa yhteneväisyyttä opiskelijan ohjaukäytäntöihin. Opiskelijoiden ohjausta voisi parantaa myös toimiva atk-pohjainen opiskelijoiden keskustelupalsta, jota voitaisiin hyödyntää työssäoppimisen ohjauksessa.

Opettajien perehdyttämisessä esim. opetussuunnitelman sisältöön nähdään olevan parannettavaa. Kaikki opettajat eivät välttämättä tiedä, mikä opintojakso ja kurssi kuuluu mihinkin. Opetussuunnitelmaan ja sen toteutukseen liittyy sekin, että olisi kehitettävä verkko-opetusta (mihin Opetushallituskin oppilaitoksia velvoittaa).

Yksi vastaaja peräänkuuluttaa yhteistä keskustelua ohjauksen periaatteista. Etenkin kun opettajakunta vaihtuu ja uusi työntekijä aloittaa opistossamme, tarvitaan perehdytystä. Mutta myös silloin kun väki pysyy samana, tarvitaan yhteistä avointa keskustelua asioista. Samoilla linjoilla on toinenkin vastaaja, joka pitää käytäntöjä periaattees-

sa toimivina ja hyvinä, mutta kuitenkin myös pienten päällekkäisyyksien poistamiseksi tarvitaan avointa keskustelua. Koko henkilöstön vastuuta tai velvoitetta ohjaustehävään tulisi kehittää toimivammaksi.

4.6 Vastaaajien käsitykset oppilaitoksen vahvuuksista

Selkeänä vahvuutena kaikki vastaajat näkevät oppilaitoksemme pienuuden, mikä mahdollistaa sen, että ohjausta on yleensä opiskelijoiden ulottuvilla. Yksi vastaaja kiteyttää asian sanoihin ”*läheisyys ja joka hetkinen ohjauksen saatavilla olo*”. Opettajat ja opiskelijat tuntevat hyvin toisensa ja opettajat ovat aidosti kiinnostuneita opiskelijoista ja heidän hyvinvoinnistaan. Opettajien ammattitaito on hyvää.

Oppilaitoksemme ohjausjärjestelmä on hyvin hajautettu. Kaikki opettajat ja muukin henkilökunta osallistuu opiskelijoiden ohjaamiseen. Toki, vaikka tämä on selkeästi vahvuus, on se myös mahdollinen heikkous, koska se saattaa aiheuttaa pahaakin päällekkäisyyttä ohjaustoiminnoissa. Päällekkäisyys on puolestaan epätaloudellista ja aiheuttaa resurssien hukkakäyttöä.

Se, että useat eri henkilöt ohjaavat opiskelijaa erilaisissa ja samoissakin asioissa, tuo mukanaan myös myönteisiä asioita. Jokaiselle opiskelijan ohjaajalle muodostuu oma käsitys opiskelijan tilanteesta opiskelun aikana, mikä tukee opiskelijan opintojen etenemistä. Sovittamalla yhteen erilaiset näkemykset opiskelijan tilanteesta, on mahdollista luoda yhteinen strategia ohjaukseen, mikä on monissa asioissa opiskelijan kannalta hyvä asia. Opiskelija ”kuuntelee” toista paremmin, kuin toista. Opiskelija voi halutessaan hakea ohjausta keneltä tahansa henkilökunnan jäseneltä.

Opiskelijat saavat ohjausta varsin runsaasti. Henkilökohtaiseen keskusteluun on paljon mahdollisuuksia. Opiskelijat eivät ole heitteillä. Jos opinnot eivät suju, se ei voi johtua ohjauksen vähäisyydestä.

Kun opistossa on pieni henkilökunta, on käytännössä helppoa konsultoida toisiaan opiskelijan ohjaukseen liittyvissä asioissa. Opetuksen suunnittelukokouksissa ja henkilökuntakokouksissa on koko henkilöstöllä mahdollisuus pohtia ohjaukseen liittyviä asioita yhteisesti.

5 OPISKELIJOIDEN NÄKEMYKSET OPISTON OHJAUKSESTA

Teetin opoilutunnin yhteydessä ensimmäisen vuoden opiskelijoille ryhmätyön aiheesta, kenen henkilökunnan jäsenen luokse mennä missäkin asiassa. Jaoin opiskelijat kolmeen 5-6 hengen ryhmään ja annoin heille noin 15 minuuttia aikaa pohtia asiaa. Ennen ryhmätyöskentelyn aloittamista listasimme koko ryhmän kanssa yhdessä kaikki opiskelijoiden mielestä ohjausta opistossa antavat henkilökunnan jäsenet ammattiryhmittäin. Saimme aikaiseksi seuraavan listan: rehtori, opo, ryo, opettajat, apulaisrehtori, toimistonhoitaja, keittiöhenkilökunta, siistijät ja talonmiehet. Huomattavaa mielestäni on, että opiskelijat mielsivät ilman erillistä ohjeistusta ohjaushenkilöstöön kuuluviksi myös ns. tukipalveluja tuottavat henkilökunnan jäsenet eli siistijät, talonmiehet ja ”keittiötädit”.

Seuraavaksi referoin opiskelijoiden vastaukset. Rehtori vastaa opiskelijoiden mielestä seuraavista asioista: ”*hengelliset jutut, elämän huolet, koulun vaihto, henkilökohtaiset asiat, muita opiskelijoita koskevat asiat, ’ihan mitä vaan’, uskonnolliset jutut*”. Vastauksista voi päätellä, että opistossamme rehtori koetaan helposti lähestyttävissä olevaksi henkilöksi, joka kuuntelee opiskelijoita mielellään ihan missä asioissa tahansa. Vastaukset yhtenevät siis jossain määrin rehtorin oman näkemyksen kanssa siitä, että rehtorin ohjaustehtäviin kuuluu opiskelijoiden henkilökohtainen ohjaaminen ja sielunhoito. Sielunhoito liittyy rehtorin toiseen ammattiin, hänhän on koulutukseltaan pappi. Mutta onko oppilaitoksen johtajan, rehtorin tehtävä kuunnella opiskelijoita kaikissa heidän huolissaan? Eikö sen tehtävän voisi osoittaa enemmän vaikka ryhmänohjaajalle kuin rehtorille?

Apulaisrehtorin tehtäviin kuuluu opiskelijoiden mukaan ”*asuntola-asiat ja opintoihin liittyvät asiat*”. Opiskelijat ovat siis ymmärtäneet, että asumiseen liittyvissä kysymyksissä käännytään apulaisrehtorin puoleen. Opinto-ohjaajan puoleen opiskelijat katsovat voivansa kääntyä seuraavissa asioissa: ”*opiskelua koskevat asiat, ammatinvalintaa koskevat asiat, koulunvaihto, kurssijutut ja opintojutut*”. Ammatinvalinnan ohjaus mielletään selkeästi opinto-ohjaajan tehtäviin. Kahdessa paperissa mainittiin opon kohdalla hyvin yleisesti ”opinnot”, minkä voinee tulkita viittaavan myös ammatinvalintakysymyksiin.

Ryhmänohjaajalle kuuluvia asioita ovat puolestaan: ”*opinnot, ryhmän yhteiset asiat, poissaolot, kurssijutut, elämän huolet*”. Vain yhden ryhmän lapussa oli mainittu ”elämän huolet” ryhmänohjaajan kohdalla, kun taas kaikissa vastauksissa oli rehtorin kohdalla mainittu yleensä elämiseen liittyvistä huolista kertominen. Yleensä opettajien puoleen opiskelijat kääntyvät, kun heitä huolettavat ”*ainetta, koetta tai läksyjä koskevat asiat, tavalliset asiat, poissaolot, korvaavat tehtävät, tietokoneita koskevat asiat sekä opettajien vastuualueita (esim. opetettavia aineita) koskevat asiat*”. Mielenkiintoista olisi tietää, mitä ”tavalliset asiat”, jotka oli mainittu yhdessä vastauspaperissa, ovat opiskelijoiden mielestä. Ne saattavat olla opetusta koskevia asioita tai yhtä hyvin ne voivat olla yleensä elämiseen, esimerkiksi asuntolassa asumiseen liittyviä asioita. Näitä seikkoja ja kaiken kaikkiaan opiskelijoiden vastauksia olisi mielenkiintoista avata heidän kanssaan yhdessä keskustelemalla jatkossa. Tällä kertaa en tullut varanneeksi sille erikseen aikaa, mikä olisi ollut näin jälkeenpäin ajatellen hyvä ajatus.

Niin sanottuihin opetuksen tukipalveluihin kuuluvia tehtäviä suorittaviin henkilöihin opiskelijat tukeutuvat selkeästi heidän tehtäväkenttäänsä kuuluvissa asioissa. Toimistonhoitajalta haetaan apua ”*kelan jutuissa eli opintotukiasioissa, opiskelijakorttia tarvittaessa, laskuasioissa ja matkakorvauksissa*”. Yhdessä paperissa ei ollut huomioitu toimistonhoitajaa ollenkaan. Lieneekö asia niin, että ”toimiston tati” ei ole tullut vielä kaikille ensimmäisen vuoden opiskelijoille tutuksi?

Siistijöitä etsitään käsiin, kun ”*tiskiaine on loppu, paperit on loppu, jotain on joltakulta hävinnyt (kysyäkseen, onko siistijä löytänyt kadonnutta tavaraa), imuria tarvittaessa, ’yleistarvikkeita’ (mitä lienevätkään?) tarvittaessa, ja yleensäkin siivoukseen liittyvissä asioissa*”. Keittiöhenkilökunnalle kuuluvat ”*ruokaa koskevat asiat, astioitten lainaus, ruokaa koskeva palaute, ruoka-aineallergioita ja yleensä ruokavaliota koskevat asiat, hävinneet astiat sekä mahdolliset ruokavinkit*”. Vastauksissa on tällä kohdalla mielenkiintoinen seikka se, että ruuasta opiskelijat kertovat vastauksissa antavansa palautetta, kun minkään muun ammattiryhmän kohdalla ei palautetta mainita ollenkaan. Kahdessa opiskelijoiden vastauspaperissa on keittiön kohdalla viitattu ruokaa koskevaan palautteeseen. Mistäköhän mahtaa johtua, että ruuasta annetaan helpommin palautetta kuin vaikkapa opetuksesta? Tai voihan toki olla niinkin, että opetusta koskeva palaute sisällytetään automaattisesti yleensä opetusta koskeviin asioihin.

Talonmiehien puoleen opiskelijat kääntyvät, kun heillä on asiaa ”*huoltoasioista, rikki menneistä tavaroista, hiekotuksesta, saunoista, lumitöistä*”.

Kaiken kaikkiaan opiskelijoiden vastauksista on pääteltävissä, että heillä on varsin hyvin tiedossa, kenen puoleen kääntyä missäkin asiassa. Itseäni harmittaa, etten huomannut purkaa opiskelijoiden vastauksia yhteisesti ryhmätyön jälkeen, jolloin minulla olisi ollut oiva tilaisuus tehdä tarkentavia kysymyksiä ja saada selkeyttä joihinkin vastauksiin, jotka herättävät kysymyksiä. Mutta aina on mahdollista palata tähänkin asiaan jatkossa.

6 OHJAUSKYSYMYSTEN KÄSITTELY KOKO HENKILÖKUNNAN KESKEN

Olin esitellyt opettajakunnalle yhden opettajainkokouksen yhteydessä kehittämishankkeeni tuottamia tuloksia eli tehnyt eräänlaista väliraportointia. Opettajakunta totesi yhteisesti, että työni tuloksia olisi hyvä käsitellä laajemminkin henkilökunnan keskuudessa. Niinpä rehtori pyysi minua esittelemään työtäni koko henkilökunnalle joulukuun viimeisenä työpäivänä, jolloin oli koko henkilökunnan koulutustilaisuus. Rehtori esitti, että herättäisin keskustelua ohjaukseen liittyvistä asioista yhteisesti. Pyynnön taustalla olivat syyslukukauden aikana keskustelua herättäneet muutamat tapaukset, jotka laittoivat itse kunkin miettimään, kenellä on vastuu ja velvollisuus puuttua opiskelijoiden ”hölmöilyihin”.

Niinpä rakensin kolmen tunnin työskentelystä sisällöltään seuraavan laisen. Kerroin ensin lyhyesti, mitä olin saanut selville opettajille, rehtorille ja toimistohenkilölle teettämälläni kyselyllä. Sitten jaoin henkilökunnan neljään noin viiden hengen ns. moniammatilliseen ryhmään, joissa heidän oli tehtävänä pohtia, miten henkilökunnan jäsenistä itse kukin ohjaa ja miten tulisi ohjata, eli olisiko ohjauksessa jotain kehitettävää. Ryhmien työskenneltyä parikymmentä minuuttia purimme minun johdollani työskentelyn tulokset kalvoilta ja keskustelimme niistä vapaasti. Seuraavaksi esittelen tärkeimmät työskentelyssä esiin nousseet asiat.

Ryhmät pohtivat asioita, jotka liittyivät opiskelijoiden asuntolassa asumiseen, käyttäytymiseen erilaisissa tilanteissa opistolla sekä yleensä käyttäytymistä opistolla. Oltiin

yhteisesti sitä mieltä, että kehitettävää on sekä yhteisistä asioista tiedottamisessa että opiskelijoiden toimintaan puuttumisessa. Olisi hyvä, jos kaikki henkilökuntaan kuuluvat voisivat olla vaikkapa viikkopalavereissa yhtä aikaa, jolloin saataisiin tietoa siitä, mitä opistolla milloinkin tapahtuu. Koska opiston kaikki toiminta vaikuttaa myös opiskelijoiden elämään suuresti, esimerkiksi opistolla vierailevat ryhmät ruokailuissa, luokkatilanteissa ja asuntolassa. Perään kuulutettiin opiskelijoiden ”virheisiin” ja väärään käyttäytymiseen nopeasti puuttumista. Oltiin yhtä mieltä siitä, että kuka vain voi puuttua ja sanoa, ja vaikkapa asuntolan asioissa siistijöiden puuttuminen tai ruokailuissa keittiöhenkilökunnan puuttuminen asiaan saattaa olla tehokkaampaa kuin opettajan asiaan puuttuminen. Ohjauksen olisi hyvä olla luontevaa, arjessa luonnollisesti aidossa tilanteissa tapahtuvaa eikä jälkikäteen asioista, jo tehdystä, huomauttelemista.

Ongelmalliseksi koettiin yhteisten pelisääntöjen näkymättömyys. Säännöt ovat olemassa, sen tietää jokainen, mutta ne ovat kirjoittamatta näkyviin. Tällaisia sääntöjä ovat esimerkiksi ruokailussa käyttäytymistä koskevat säännöt, tilojen siisteydestä huolehtimista koskevat säännöt sekä myös ihan perus käyttäytymistä (esim. kielenkäyttö) koskevat säännöt. Jos ne olisivat kaikkien nähtävillä, ne olisi helpompi muistaa ja niihin vetoaminen elämisen arjessa olisi helpompaa ja nopeampaa. Sääntöjen auki kirjoittaminen varmistaisi myös sitä, että puututaan ”oikeisiin” asioihin, ja kaikki ovat osallisia yhteisestä tietoisuudesta mitä tulee opistossa asumiseen ja opiskelemiseen. Vältettäisiin turhia väärinkäsityksiä. Samalla edistettäisiin uusien työntekijöiden opiston kulttuuriin ja toimintatapoihin perehtymistä.

Opiskelijoiden käyttäytyminen juhlavissa tilaisuuksissa oli yksi asia, joka keskusteltiin paljon. Opiskelijat eivät tunnu henkilökunnan mielestä osaavan käyttäytyä tai pukeutua etiketin mukaan joulujuhlissa tai itsenäisyyspäivän juhlissa. Niinpä pohdimmekin, pitäisikö opiskelijoille järjestää enemmän tilaisuuksia, joissa voitaisiin harjoitella juhlatilanteissa asianmukaista käyttäytymistä, vaikkapa vanhempain tapaamispäivän yhteydessä. Käyttäytymisen opetukseen toivottiin keittiöhenkilökunnalta apua ja tukea, ja siihen vaikutti tilanteessa olevankin valmiuksia.

Opiskelijoiden opettaminen ja ohjaaminen opistossa asumiseen ja elämiseen on asia, joka on pohdituttanut minua opinto-ohjaajana paljon. Koska opistomme on sisäoppilaitos ja opiskelijat asuvat asuntolassa hyvin itsenäisesti, vaaditaan heiltä kykyä huo-

lehtia asioistaan ja ottaa samalla toisia asukkaita huomioon. Esitinkin keskustelutilanteessa, että voisimme järjestää opiskelijoiden orientaatio-opinnoissa ohjausta ja opetusta, jonka tavoitteena olisi opastaa itsenäiseen ja toiset huomioivaan asuntolassa asumiseen. Asia tuntui saavan kannustusta, ja siihen voisi saada mahdollisesti siistijöitä ja keittiöhenkilökuntaakin mukaan toteutusvaiheessa. Tällaisissa orientaatio-opinnoissa olisi mahdollistaa keskustelujen avulla selkiyttää opiskelijoille asuntolassa asumisessa välttämättömiä pelisääntöjä ja puuttua opiskelijoiden asenteisiin. Henkilökuntaa nimittäin huolestutti opiskelijoiden käyttäytymisessä havaittavissa oleva taipumus välinpitämättömyyteen sekä sääntöjä että toisiaankin kohtaan.

Vaikka kaikki edellä kirjoitettu vaikuttaa hyvin negatiiviselta, muistettiin keskustelussa nostaa esiin positiivisetkin asiat. Monet opiskelijat ovat kohteliaita ja muistavat hyvät tavat: kiittää ruuasta ja käyttäytyä muutenkin kohteliaasti. Tästä pitäisi myös meidän henkilökuntana muistaa heitä kiittää ja siten kannustaa toisiakin toimimaan samalla tavalla. Aina tulisi muistaa antaa positiivinen palaute onnistumisista, jotta opiskelijat saisivat kannustusta jatkoakin ajatellen.

7 POHDINTA

Aloitan pohdintaluvun käsittelemällä ohjauksen käsitettä. Kollegani ja opistomme apulaisrehtori määritteli ohjaukseen sisältyvän suunnitelmalliset toimenpiteet, joilla tähdätään opiskelijan valmistumiseen tutkintoon. Itse veisin määritelmän vielä kauemmas tulevaisuuteen. Näen ohjaukseen sisältyvän kaikki suunnitelmalliset toimenpiteet, joilla tähdätään opiskelijan ja nuoren ihmisen hyvään tulevaisuuteen, onnistumiseen työelämässä sekä muutoinkin elämässä. Koulutuksen ja ohjauksen tavoitteena näen olevan kasvattaa ja kouluttaa yhteiskunnassa pärjääviä ihmisiä, joilla on kaikki edellytykset elää onnellinen elämä. Tähän sisältyy seuraavia seikkoja: oman ammatin löytäminen, oppiminen kantamaan vastuuta elämässä tekemistään valinnoista, oppiminen tekemään itselle oikeita ja perusteltuja valintoja sekä oman paikan löytäminen yhteiskunnassa. Tiedän olevani idealisti, mutta eikö opinto-ohjaajan tule ollakin josain määrin sellainen?

Ohjauksessa tärkeäksi koen opiskelijan ohjaamisen tekemään itsenäisesti vastuullisia valintoja, ohjaamisen vastuun kantamiseen. Ohjauksen tehtävä on auttaa valintojen

tekemisessä, helpottaa siinä prosessissa, ei tehdä puolesta tai antaa valmiita vastauksia.

Suomalaista opinto-ohjausjärjestelmää on yleisesti ottaen pidetty toimivana. Tarkempi arviointien tarkastelu on kuitenkin osoittanut siinä myös heikkouksia. Vertailtaessa kansainvälisiä ja kansallisia arviointeja on todettu, että kansainvälisissä vertailuissa suomalainen opinto-ohjausjärjestelmä on nähty paljon parempana kuin kansallisissa arviointiraporteissa. Järjestelmän vahvuuksina on pidetty ohjauksen integroitumista oppilaitoksen muuhun toimintaan, ohjauksen kattavuutta ja opinto-ohjaajien koulutuksen tasoa. (Numminen ym. 2005, 7.)

Kansallisissa arvioinneissa ovat arviointia tekemässä olleet myös opiskelijat, toisin kuin kansainvälisissä vertailuissa. Keskeisimpinä opinto-ohjauksen ongelmina niissä nähtiin olevan: opinto-ohjaus ei tavoita riittävästi kaikkia opiskelijoita; epävarmuus valitun koulutusalan sopivuudesta itselle; kaikki opettajat eivät hoida opintojen ohjausvelvoitetta riittävän hyvin; valintojen ja yksilöllisten opintopolkujen toteutumisessa on ongelmia; ja opintojen etenemistä ei seurata riittävän hyvin. Hälyttävänä pidän itse myös sitä, että opinto-ohjaajat ja rehtorit arvioivat opinto-ohjauksen toteutuvan paremmin kuin opiskelijat arvioivat. (Numminen ym. 2005, 7.)

Meidän opistossamme opiskelijat näyttäisivät vastausten perusteella olevan tietoisia siitä, keneltä saa ohjausta missäkin kysymyksessä. Ja ilmeisesti apua on saatu, koska vastauksissa on raportoitu todellisuudessa saadusta ohjauksesta, ei oletetusta ohjauksesta. Toisin sanoen, jos opiskelijat ovat olleet sitä mieltä, että he eivät ole saaneet ohjausta jossain asiassa, ovat he saamansa instruktioin perusteella jättäneet koko seikan huomiotta vastauksissaan.

Kokonaisuutena minulle jäi keräämäni aineiston perusteella oppilaitoksemme ohjausjärjestelmästä sekava kuva. Vaikka opiskelijat tuntuvatkin tietävän, keneltä kysyä apua missäkin asiassa, en itse näe tilannettamme yhtä selkeänä. Jäin pohtimaan vastuukysymysten suhdetta henkilökunnan jäsenten työnkuvaan. Onko rehtorin tehtävä kuunnella opiskelijoita rinnalla kulkijan roolissa? Voiko opinto-ohjaajan vastuulla olla koko opetuksen linjaukset? Kuka vastaa viime kädessä mistäkin? Minun näkemykseni mukaan kaikesta vastuusta on rehtori, jonka tehtävä on jakaa vastuuta, delegoida tehtäviä ja pitää huolta siitä, että opiskelijoiden oppimisympäristö toimii siten

kuin pitääkin. Jos hän antaa tämän vastuun esimerkiksi opinto-ohjaajalle, tehtävän hoito siirtyy, mutta vastuu pysyy rehtorilla.

Rehtorin omissa vastauksissa opinto-ohjaajan ohjaustehtävien kohdalla oli mielenkiintoisia asioita. Rehtorin mukaan opinto-ohjaaja ”*vastaa opiskelun suurista linjoista ja yleensä opintojen sisältöihin kuuluvista asioista*”. Voin vain todeta tähän, että kyllä minä mielelläni vastaan em. seikoista, mutta onko se minulle opinto-ohjaajana kuuluva tehtävä? Eikö rehtorin itsensä kuuluisi vastata opetuksen suurista linjoista ja opintojen sisällöistä? Mieleeni tulee kummallinen mielikuva, kun laitan rehtorin vastauksen rinnalle opiskelijoiden mielipiteet siitä, missä asioissa he kääntyvät rehtorin puoleen. Rehtorin puoleen voi opiskelijoiden mielestä kääntyä missä asiassa tahansa, hän on aina valmis kuuntelemaan. Hyvä näin. Mutta kuka loppujen lopuksi johtaa opiston opetusta ja vastaa opiskelijoiden oppimisesta? Opinto-ohjaajako? Olenko väärässä, jos väitän, että roolit opinto-ohjaajan ja rehtorin kohdalla ovat tässä kohdin vaihtaneet paikkaa keskenään? Eivätkä pelkästään opiskelijoiden tai henkilökunnan mielessä, vaan myös rehtorin mielessä.

Ohjaushenkilöstön vastauksissa on nähtävissä selkeää kriittisyyttä nykyistä ohjausjärjestelmäämme kohtaan. Positiivisina seikkoina pidetään oppilaitoksen pienuutta, mikä takaa ohjauksen saatavuuden opiskelijoiden näkökulmasta asiaa katsottaessa. Ohjaushenkilöstö on myös motivoitunut ohjaamaan opiskelijoita ja aidosti kiinnostuneita opiskelijoiden asioista. Tämä pitää myös omien havaintojeni mukaan paikkansa. Toisaalta olen havainnut myös sitä, että kiinnostus opiskelijoiden asioihin aiheuttaa todellista päällekkäisyyttä ohjaustoiminnoissa, mikä ei varmastikaan ole opiskelijoiden kannalta miellyttävää. Opettajien ohjaushalukkuus saattaa nimittäin näyttäytyä joskus jopa opiskelijan asioihin kohdistuvana uteliaisuutena. Päällekkäisyys ohjaustoiminnoissa aiheuttaa myös todellista resurssien hukkaantumista.

Ohjausväki oli yksimielisesti sitä mieltä, että ohjausjärjestelmämme tulisi puhua auki ja kirjoittaa ylös ne seikat, joiden tulee ohjata ohjausta opistossamme. Toisin sanoen tarvitsemme ehdottomasti yhteiset pelisäännöt ohjaustoiminnallemme, niin ryhmäohjaajan, opinto-ohjaajan kuin kaikkien muidenkin ohjausta toteuttavien henkilöiden työtä varten. Huomasin myös verratessani eri henkilöiden käsityksiä toisten henkilöiden toimenkuvasta toisiinsa, että meillä ei ole selkeää käsitystä siitä, mikä tehtävä kuuluu kenenkin toimen kuvaan. Meidän täytyisi olla niin hyvin selvillä toistemme

tehtävistä, että pystymme tarvittaessa ohjaamaan opiskelijan oikean henkilön puheille. Näin säästäisimme myös resursseja ja saisimme opistomme ohjauksen toimimaan mahdollisimman saumattomasti yhteen eri toimijoiden välillä. Tämä seikka lisäisi varmasti myös erään vastaajan peräänkuuluttamaa luottamusta eri toimijoiden kesken. Yleensäkin avoimuus lisää luottamuksellista henkeä työyhteisöissä. Kun kaikki ovat tietoisia toisten osaamisesta ja asiantuntijuudesta, voisimme rakentaa myös toimivaa yhteistyötä eri ohjaushenkilöiden välille.

Jätin tarkoituksella itse vastaamatta ohjausväelle suunnattuun kyselyyn. Perustelen valintaani sillä, että olen toiminut opistossamme opinto-ohjaajana vasta syksystä 2006 lähtien eli vajaat kaksi vuotta. Kokemukseni ei riittänyt kovin syvälliseen ohjausjärjestelmämme puimiseen. Lisäksi halusin kyselyn avulla hankkia nimenomaan materiaalia omaa pohdiskelutyötäni varten. Halusin selkiyttää itselleni, mihin suuntaan opinto-ohjausjärjestelmämme tulee tulevaisuudessa kehittää ja viedä. Ja siinä tavoitteesani onnistuin mielestäni erittäin hyvin. Sain hyvää tietoa kehittääkseni opinto-ohjaustamme avoimempaan, selkeämpään, toimivampaan suuntaan. Lisäksi sain työni tekemisen aikana vahvistusta sille, että minun kykyyni kehittää opistomme opinto-ohjausta oikeasti luotetaan. Kaikki antoivat auliisti omat tietonsa, ajatuksensa ja näkemyksensä kehittämishankkeeni käyttöön. Haluaisinkin keskittyä opinto-ohjauksen kehittämiseen tulevaisuudessa siinä määrin, että en ottaisi ensi lukuvuodelle ryhmänohjaajan tehtäviä ollenkaan hoidettavakseni. Olen saanut myös rehtorimme näyttämään tälle ajatukselleni ns. vihreää valoa.

Lopuksi kommentoin hieman opinto-ohjaajan vuosikalenteria, jonka tein kehittämishankkeeseeni liitteeksi. Se ei ole lopullinen versio opiston vuosikalenterista, mutta halusin hieman hahmotella opinto-ohjaajan työn kuvaa näin hajautetun opintojen ohjauksen oppilaitoksessa. Sille on tyypillistä se, että ryhmänohjaajat vastaavat monista keskitetyssä opinto-ohjausjärjestelmässä opinto-ohjaajalle kuuluvista tehtävistä nimenomaan opiskelijoiden opintojen ohjauksen osalta. Opinto-ohjaaja on ryhmänohjaajien tukena, neuvojen antajana tarvittaessa ja organisoimassa monia käytäntöjä. Ja kuten liitteestä (Liite 1.) näkyy, tehtävää riittää vuodelle ihan tarpeeksi.

LÄHTEET

Asetus ammatillisesta koulutuksesta 6.11.1998/811.

Aunola, U. 2007. Puheenvuoro valtakunnallisilla Nuva-verkostopäivillä 15.11.2007. Opetusneuvos Ulla Aunola Opetushallituksesta. Partaharjun Opisto. Pieksämäki.

Kansanaho, M. & työryhmä 2007. Luonnos uudeksi nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkinnon valtakunnallisiksi opetussuunnitelman perusteiksi.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630.

Lerikkanen, J. 2006. Ohjaus-käsite. Opinto-ohjaajakoulutuksessa jaettu opetusmateriaali. Jyväskylän amk, Ammatillinen opettajakorkeakoulu 29.8.2006.

Lerikkanen, J. & R. Virtanen 2005. Opinto-ohjaus elämän eri vaiheissa osallisuuden lisääjänä. Teoksessa: J. Lerikkanen (toim.) Opinto-ohjauksen tarkoitus. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 51. 34 – 42.

Numminen, U., Heino, J., Joronen-Vallin, K., Karlsson, R., Lerikkanen, J., Virtanen, R. & Pirttiniemi, J. 2005. Miten tuemme opiskelijaa oppilaitoksessamme? Opas ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaussuunnitelman laatimiseen. Helsinki: Opetushallitus.

Opetushallitus 2001. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet. Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinto. Helsinki: Opetushallitus.

Opetushallitus 2007. Koulutusopas 2008 – yleisopas. Ammatillinen koulutus ja lukio-koulutus sekä vapaa sivistystyö. Helsinki: Opetushallitus.

Opetusministeriö 2004. Koulutus ja tutkimus 2003 – 2008. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6.

Partaharjun Opisto 2007. www.partaharjunopisto.net. Ei päivitystietoa. Luettu 17.11.2007.

VNp 25.2.1999/213. Valtioneuvoston päätös tutkintojen rakenteesta ja yhteisistä opinnoista ammatillisessa peruskoulutuksessa 25.2.1999/213.

LIITE 1.**Partaharjun opinto-ohjaajan vuositaulukko**

Elokuu	<p>Ennen opiskelijoiden saapumista opistolle:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ kurssivalintakaavakkeet valmiiksi ➤ opinto-oppaan päivitys, monistus ja lähettäminen aloittavien opiskelijoiden koteihin ➤ opintokorttien pohjat valmiiksi, monistus ryoille <p>Opiskelijoiden saavuttua opistolle:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ alkuinfot ryhmille (ryot ja rehtorit mukana tai eriytetysti): opintojen rakenne, tunnustamiset ym. Opintoihin liittyvät seikat ➤ aloittavien opiskelijoiden alkuperäiset todistukset kerättävä ➤ valinnaiskursstiarjonta koottava, monistus opiskelijoille
Syyskuu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ hopsien pohjat, tunnustamiset ➤ nopeutettujen opiskelijoiden (2 v) hops-keskustelut ➤ nopeutetuille aloittaville oma alkuinfo opinnoista ➤ opintokorttien pohjat aloittaville opiskelijoille, toimitus ryoille ➤ valinnaiskursseista info opiskelijoille järjestettävä ennen 3. Jaksos alkua ➤ syyslukukauden valinnaiskursseille osallistujien listaus ja tarkistus, että mitkä kurssit toteutuu ➤ kursseille osallistujien nimilistat opettajille jokaisesta jaksosta sitä mukaa kuin tulee tietoa
Lokakuu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ kurssien nimilistat joka jaksolle
Marraskuu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ kurssien nimilistat joka jaksolle ➤ omien opiskelijoiden kysyminen kertomaan opistosta ja sen koulutuksesta omassa entisessä koulussaan ➤ valmistuvien opiskelijoiden kanssa henk.koht. keskustelut jatko-opintosuunnitelmista ennen viimeiselle, pitkälle työssäoppimisjaksolle lähtemistä, sopiminen jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvän ohjauksen hakemisesta kun yhteishaku aika lähestyy
Joulukuu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ yläkouluissa vierailut alkaa, infot 9.-luokkalaisille ➤ vanhempainilloissa vierailut yläkouluissa mahdollisesti ➤ kevätlukukauden kurssivalinnat ryoilta ➤ kevätlukukauden valinnaiskursseiden toteutuminen tarkistettava ➤ opiskelijoiden perehdytys opistosta kertomiseen omassa entisessä koulussaan
Tammikuu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ yläkouluissa vierailut jatkuu, infot 9.-luokkalaisille ➤ vanhempainilloissa vierailut yläkouluissa mahdollisesti

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ mahdollisten hakijoiden tutustumiskäyntien järjestely, opastus ➤ mahdolliset messuille osallistumiset (opo tai markkinointisihteeri tai molemmat, joskus rehtorikin) ➤ opiston esittelymateriaalin riittävyuden varmistaminen (yleensä markkinointisihteeri hoitaa)
Helmikuu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ omien opiskelijoiden infoaminen yhteishakuun liittyvistä asioista (2. aste ja amkit) ➤ mahdolliset oppilaitosvierailut meillä, voi olla jo aiemminkin (joskus jo syksyllä)
Maaliskuu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 2. asteen yhteishakuun liittyvät asiat: ohjaus, opastaminen hakemisessa
Huhtikuu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ amkiin hakevien ohjaus hakuvaiheessa ➤ pääsy- ja soveltuvuuskokeiden ennakkovalmistelut: <ul style="list-style-type: none"> ➤ ennakkotehtävien ja kutsukirjeiden lähettäminen ➤ nimilistat soveltuvuuskokeisiin valituista valmiiksi ➤ kokeisiin kutsuttujen pisteytykset paperille eli ennakkotiedot ➤ hakijoiden puheluihin vastaaminen ja ennakkoinfon antaminen
Toukokuu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ valmistuvien opiskelijoiden lähtökeskustelut: jatkosuunnitelmat ➤ ohjausta jatkosuunnitelmien teossa tarvittaessa ➤ pääsy- ja soveltuvuuskokeet toukokuun loppupuolella: järjestelyt, haastattelijana toimiminen, hakijoiden majoittaminen tarvittaessa
Pitkin vuotta	<ul style="list-style-type: none"> ➤ opopalaverit paikallisten opojen ja työvoimahallinnon kanssa kerran kuussa ➤ opoilukeskustelut tarvittaessa liittyen opiskeluvaikeuksiin tai ammatinvalintakysymyksiin ➤ kesken lukuvuoden meille opiskelemaan hakevien jututtaminen, hopsien laadinta, perehdyttäminen oppimiskäytäntöihin ➤ ”oman opinpolkunsa kulkijoiden” opintojen ohjaaminen ja seuranta ➤ koulutuksesta kyselijöille tiedon antaminen puhelimitse ja sähköpostitse ➤ yhteydenpidot eri oppilaitosten opoihin ➤ koulutuskokeilijat ➤ ryöjen neuvonta ja opastus opiskelijoiden valintoihin liittyvissä asioissa